

Q U A D E R N S
FUNDACIÓ JOAN MARAGALL

Joan Maragall

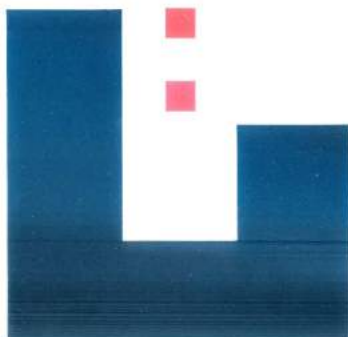
i la Universitat

GLÒRIA CASALS

(35)

1997

Q U A D E R N S
FUNDACIÓ JOAN MARAGALL

Joan Maragall

i la Universitat

GLÒRIA CASALS

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL
CRISTIANISME I CULTURA
C/ València, 244, 2n.
08007 BARCELONA

Editorial Claret

Glòria Casals (Barcelona, 1954) es va llicenciar a la Universitat Autònoma de Barcelona amb un treball sobre la premsa catalana a l'exili. Col·labora a *Els Marges* i forma part de la redacció de *Llengua & Literatura*. Des de 1984 és professora de literatura catalana contemporània a la Universitat de Barcelona, on es va doctorar el 1988 amb una edició crítica de la poesia de Maragall.

Primera edició: gener de 1997

Editorial Claret, S.A.U.
Roger de Llúria, 5 - 08010 Barcelona
Imprès a Imprimeix
Eduard Maristany, 100 - Badalona
ISBN 84-8297-122-0
Dipòsit Legal: B. 322-1997

ÍNDEX

<i>Joan Maragall i la Universitat</i>	5
<i>POEMES</i>	19
"Òptica"	19
"An ella"	20
"Cançó nihilista"	21
"Dins sa cambra"	22
"Tenir-la al davant meu..."	24
"Jugant"	24
"A dues violes marcides"	25
"L'oda infinita"	25
<i>NOTES AUTOBIOGRÀFIQUES (XII-XV)</i>	27
<i>CARTES</i>	34
A Joaquim Freixas (3 agost 1884)	34
A Lluís Lluís (7 març 1888)	35
A Antoni Roura (1887-1890)	38

JOAN MARAGALL I LA UNIVERSITAT

I

Poca cosa sabem del col·legi del senyor Nicolau, al carrer de Calderers, on Maragall va anar quan tenia set o vuit anys. Devia ser un entremig entre el col·legi del carrer de Flassaders que Rusiñol descriu a *L'auca del senyor Esteve* i el més sofisticat de don José, a la Ronda de Sant Pere, on anava Sagarra. Les quatre regles, una mica de dictat, la doctrina els dissabtes a la tarda, les regles d'urbanitat i les lliçons d'*El Juanito* era tot el saber a què un nen de set anys podia aspirar. El denominador comú d'aquesta mena d'estudis era la seva utilitat. El de l'Estevet era "encongit i pràctic"; Sagarra hi aprenia "una sèrie de coses útils". Maragall no en va parlar mai però també la seva família de petits industrials tèxtils devia veure amb bons ulls aquests objectius. L'horitzó s'eixamplà una mica amb els estudis de batxillerat que Maragall va fer al col·legi de Sant Isidor, al carrer dels Arcs, molt a la vora del domicili on aleshores vivia la família, una casa de quatre pisos, balcons i terrat al número 15 del carrer de Trafalgar:

"Vingueren les distraccions del col·legi, on vaig començar el Batxillerat, vingueren les primeres revelacions de lo material i grosser dels misteris de la vida; vingué la vanitat d'estudiant aprofitat, les simpaties amb alguns d'ells, tan fortes, que foren com uns amors disfressats; la meua adoració an aquella nena es devanesqué de repent, al trobar-la un dia convertida en joveneta ja formada; la fe religiosa fou entusiasta fins tot just deixar-me fer amb recolliment la primera Comunió; la casa vella fou abandonada per altra més petita, però més moderna; l'aspiració a ser ja alguna cosa en realitat se manifestà; vaig acabar el Batxillerat i vaig començar a ésser infeliç.

L'edat crítica, la dels quinze als vint anys, fou per a mi ingrata. Començà el malestar un any abans d'acabar el Batxillerat. Envanisat amb allò que en deien «ésser un talent», objecte de tota mena de consideracions i alabances; farcit el cap de novel·les romàntiques que devorava amb furor,

que em feien plorar a llàgrima viva, que desvetllaven en mi sentiments elevadíssims, però buits, quijotescos, obtenint les millors notes acadèmiques; en una paraula, format de mi mateix un concepte elevadíssim, vaig ser bruscament arrencat de davant dels llibres i col·locat davant de la tauleta del treball en la indústria a què venia destinat, i posat, en cert modo, en la condició de poc més que un aprenent. El cop fou terrible i retrunyí en tot el meu ser, i d'aquell desballestament d'aspiracions contrariades s'alçà, portant l'estendard de la rebel·lió, ma passió per la poesia, al mateix temps que mos setze anys m'entregaven en cos i ànima a l'adoració, a la idolatria de quantes dones de bona presència passaven davant mos ulls i una espècie de misticisme per la Naturafesa s'anava filtrant dins meu."¹

"Passió per la poesia" que es manifesta en la necessitat d'escriure versos d'amagat i en hores de feina, que responen en major o menor grau a dos dels models de la poesia vuitcentista. Per un costat, una línia humoristicosatírica (seria el cas del que considera el seu "primer triomf literari", el poema "Òptica", publicat a *Lo Nunci* el 22 de setembre de 1878, que diu en termes despreocupats i humorístics una relació amorosa frustrada perquè no era a dos, sinó com a mínim a tres). Per un altre costat, una línia pròxima a la rondallística i a la poesia amatòria jocfloralasca (el poema "An ella", també publicat a *Lo Nunci*, que canta en termes més delicats uns amors juvenils plens d'il·lusió).

Però aquells petits èxits literaris no havien de modificar l'actitud de Josep Maragall envers el seu fill:

"Per a privar-me de seguir el camí que jo volia m'escassejaren la llibertat i els recursos, es fiscalitzaren tots els meus actes, i a divuit anys em trobava sense diners, esclau i vigilat com un nen de deu anys; i d'aquí vingué que vaig començar a ser home sens voluntat pròpia i sens caràcter, perquè no podia disposar de mes accions, sens atreviment ni iniciativa perquè em faltaven diners per a escometre les petites calaverades en què per més que es digui, es fa l'aprenentatge de la vida. Per això fou que la flor de ma joventut esclatà marcida."²

Devia ser per això i per matar l'avorriment que el jove Maragall escriu també d'altres coses. Per exemple un llarguíssim text en prosa, *Defensa del Feudalismo*, que data a Barcelona el 1879 i que dedica "Al

1. *Notes autobiogràfiques*, dins Gabriel Maragall, *Joan Maragall: esbós biogràfic*, Barcelona, Edicions 62, 1988, p.27.

2. *Notes autobiogràfiques, op. cit.*, p. 29.

Sr. Dn. Antonio Roura de Conde". La prosa, sobre la benèfica influència del feudalisme, va acompanyada de *Grito del alma*, un idil·li amb tots els ingredients propis del gènere i on després d'uns versos afrosos que Fernando dedica a la seva estimada Clotilde, l'autor —càustic— escriu: "La poesía por mala que sea aplicada en ciertos momentos cautiva".

I també mentrestant va donant forma a la idea de sortir d'aquell ambient resclosit. D'una manera tan dramàtica com ingènua, gairebé infantil, Maragall plasmarà la seva quimera en l'elaboració d'*El Eco de los Estudiantes. Periódico. Humorístico, Jocosos Instructivo*, quatre fulls de llibreta escrits per les dues cares i datats el 8 de març de 1879. Des de la capçalera fins a l'acudit, passant pel sumari, els articles d'una particular Constitució, dos poemes, una narració i una endevinalla, tot és escrit per un Maragall amagat sota diferents pseudònims. Els principis mal païts de la Revolució Francesa (Marsellesa inclosa), la manipulació satírica que un sector del romanticisme català va fer de l'edat mitjana i las "doloras" i "humoradas" de Campoamor informen les "col·laboracions". La quimera es farà realitat aquella mateixa tardor:

"Amb poques paraules, vàrem acordar amb el meu pare mon canvi de rumbo: fou moments abans d'anar-me'n al llit. Un cop al llit, amb llàgrimes de tendre remordiment, m'acusava a mi mateix d'haver tirat a terra tot el castell d'esperances i projectes que mon pare devia haver anat formant des de mon naixement, de que jo, com únic fill baró, estendria el negoci del nostre acreditat establiment, seria un industrial il·lustrat, i l'orgull i descans de sa vellesa".³

II

Quan el 7 d'octubre de 1879 (ja fora de termini) Maragall es matricula a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona, el món li canviarà totalment. Tindrà diners, temps lliure i amics amb qui compartir no només inquietuds intel·lectuals, sinó també les estones de lleure i els neguits propis de l'edat. Tindrà, a més, la possibilitat de desenrotllar les seves aptituds musicals fora de l'àmbit estrictament familiar: perfeccionarà el piano i descobrirà en l'òpera un potencial poètic fins aleshores desconegut.

3. *Notes autobiogràfiques, op. cit.*, p. 30-31.

Maragall ignorava l'existència de Filosofia i Lletres i es va matricular a Dret no per vocació, sinó perquè era la carrera amb què mínimament es veia amb cor i, sobretot, perquè era una manera —potser l'única— d'obtenir el permís del pare per deixar el negoci familiar. Segons l'expedient acadèmic conservat a l'Arxiu de la Universitat, Maragall no va passar de ser un estudiant discret. "Notable" va ser la qualificació més alta d'un currículum que, en aquells anys contemplava tres assignatures en els tres primers anys i dues en els dos últims. Amb "Bueno" va passar Dret canònic, Dret mercantil i penal i Procediment jurídic i pràctica forense. I també obtingué un "Bueno" pelat a la Literatura general i espanyola de primer curs. La llicenciatura, en la secció de Civil i Canònic, la va obtenir el 27 de juny de 1884 amb la defensa del tema "Influencia de las costumbres germanas en las varias legislaciones civiles de España", talment com si volgués fer extensiu el seu interès pel món literari germànic al món del dret. Com a "premi" de final de carrera Maragall es va comprar les obres completes de Goethe en alemany i un diccionari.

A l'Arxiu Maragall es conserven els apunts de classe. Llibretes i fulls plegats per la meitat, completament atapeïts per la lletra anglesa de Maragall, contenen perfectament ordenades les lliçons rebudes a la facultat, amb comentaris sobre els mètode que seguien els diferents professors i els corresponents judicis de valor (alguns no gaire positius, per cert). El repertori sucósíssim de les bromes que els estudiants feien a classe, alguns poemes, notes al marge sobre lectures fetes o sobre sortides previstes (al Liceu, al Principal) formant part de silenciosos diàlegs amb algun company, completen aquests papers. El lector d'aquest quadern té tot el dret de pensar que aquest material és marginal i anecdòtic i que el seu valor és més sentimental que no pas artístic i encara menys literari. Però a l'hora de veure com es conforma la personalitat literària de Maragall, aquest material és un element de comparació i un punt de referència obligat per poder parlar del camí triat d'entre un ventall més o menys ampli de possibilitats. Els anys de la universitat, i ho confirmen tant els apunts de classe com les cartes als companys, són uns anys decisius per al rumb que prendrà la seva poesia que, com a Leopardi, li havia de servir per "esplorare il proprio petto". L'experiència personal com a punt de partida dels seus escrits, la identificació entre creació i crítica i el rebuig de qualsevol mena de preceptiva o de codificació prèvia a l'escriptura que definiran la seva obra posterior, ja apareixeran formulats matusserament i amb timidesa o amb fatxenderia (que pot ser una manera de superar la timidesa) en alguns

dels papers d'aquests anys. Aquests són, però, anys d'aprenentatge i els interrogants s'hauran d'anar resolent a poc a poc. Les opcions estètiques i la llengua amb la qual les ha de vehicular; els models culturals i les fonts literàries; les relacions entre la teoria i la pràctica, entre l'abstracte i el concret, o el que és el mateix entre l'art i la vida, són algunes de les grans qüestions a les quals Maragall haurà de donar sortida.

D'una banda, tenim que els poemes "dedicats" als professors, fets sobre la marxa i per matar l'avorriment propi i dels companys, i els poemes amorosos fets per encàrrec d'algun amic amb pocs dots poètics són escrits en castellà, amb alguns mots en català quan la rima (o la broma) ho demana, i són plagi, imitació o paròdia de la poesia espanyola barroca, romàntica i postromàntica més tronades. Aquests textos (i alguns altres en català publicats a la premsa sota les inicials JO-MA-GO "Los reys" i "Cançó nihilista")⁴ no insinuen en cap moment que s'estigui formant un poeta. Trasllueixen, a tot estirar, un individu rebel, de tendència anarquitzant, defensor del nihilisme i propens a riure's del mort i del qui el vetlla capaç, això sí, de posar aquestes idees per escrit, en ratlles curtes que rimin entre elles. En canvi, alguns dels poemes d'aquests mateixos anys escrits en català presenten una tipologia diferent. Els poemes, amorosos i de circumstàncies en la seva gran majoria, malgrat estar fets com dirà més endavant Soler i Miquel "con relleno de las *res comunes del arte*"⁵ apunten ja cap a un lirisme expressiu i gens tràgic i cap a una sensualitat directa, tan ingènua com terriblement efectiva (seria el cas dels versos de "Dins sa cambra" o de "Jugant"; dels poemes que comencen "Tenir-la a davant meu, parlar amb ella..." escrit al revers d'uns apunts de la lliçó 12 d'Història del Dret, "Quan és que més gran delícia..." , etc.).

Les llargues vacances dels estius Maragall les dedica, sobretot, a llegir. De juliol de 1881 data una contundent declaració de principis de Maragall a propòsit de la literatura i de la llengua, precisament en una carta al seu company Joaquim Freixas:

"Participo de tu entusiasmo por la literatura castellana, si bien mis aficiones me llevan con preferencia al estudio de otra a la cual debo y profeso mayor cariño por ser la de la lengua en que balbuceé mis primeras

4. *Lo Nunci*, 11 de gener i 24 d'abril de 1880, respectivament.

5. José Soler y Miquel, *Juan Maragall y sus poesías*, dins *Escritos*, Barcelona, L'Avenc, 1898, p. 79.

oraciones y en la que expresaré sin duda mi amor a la primera Carlota o Margarita que algún ángel bueno ponga en mi camino; no menos que por ser el habla en que hemos expresado mutuamente nuestra amistad. En esta misma lengua me daría a entender sin que nadie lo extrañara, si esta carta la escribiera cuatro siglos atrás; o si cuatro siglos atrás no hubiese tenido lugar lo que los catalanes recordaremos siempre con cierta amargura, y ahora que vuelvo a leer tu apreciable, observo que en un pasaje dices «nuestra literatura (la castellana)», de cuyo paréntesis no sé si entristecerme o alegrarme, pues al par que nos transformas en castellanos sin merecerlo, muestra ya el temor de que por «nuestra literatura» pueda afortunadamente entenderse alguna que no sea la castellana.»⁶

Maragall mantindrà sempre aquesta posició alhora que implícitament acceptarà i no combatrà mai la diglòssia estilística imperant: una llengua per als sentiments i les emocions, una altra per a la raó i els judicis, amb algunes interseccions més o menys significatives, sempre en la mateixa direcció (no en té, d'obra poètica castellana).

Els anys de la universitat permeten també de comprovar l'evolució de les lectures i l'impacte dels autors alemanys en la seva formació literària. Per les *Notes autobiogràfiques* sabem que a la casa dels pares hi havia llibres, i llibres grossos! Però és simptomàtic que de l'únic que Maragall parla a les *Notes* és de la *Historia de la conquista de Méjico* (1865), d'Antonio de Solís y Rivadeneira. Del llibre no li interessava ni el tema, ni la feina d'historiador de Solís, ni tan sols l'elegància de la seva prosa, sinó la semblança —"perquè era un llibre molt gros i revellit"— amb un missal, instrument indispensable per jugar —fascinat— a capellans. De la referència tan divulgada i esmentada al començament d'aquesta presentació al furor amb què devorava novel·les romàntiques que "el feien plorar a llàgrima viva" tampoc no se'n poden extreure conseqüències concloents a propòsit de la seva formació literària. Que fossin novel·les apuntaria més aviat cap a l'extracció social del personatge i a una determinada formació escolar. Que fossin novel·les romàntiques podria obeir a una simple qüestió de moda literària i d'oferta del mercat editorial en la Barcelona de la segona meitat del segle passat. Que fossin novel·les romàntiques que el fessin plorar a llàgrima viva s'adiuria amb l'edat, amb una certa debilitat física i de caràcter que Maragall arrossegà sempre, amb una gran sensibilitat davant el dolor dels altres i amb una gran dosi d'idealisme que es

6. OC, I, p. 971-972.

traduïa, en primera instància, en un orgull personal molt accentuat. De la fascinació pels escriptors alemanys, Goethe sobretot, n'és un esplèndid testimoni la correspondència amb Freixas:

"Me preguntas lacónicamente si me gusta Heine. Sí, a pesar de haber leído antes el *Werther* (el libro que me ha llegado más al corazón desde que vivo) he pasado aún ratos deliciosos con el *Intermedio*, el *Regreso* y *La Nueva Primavera*. Los autores alemanes me han seducido por completo; el realismo de su fondo, la holgura de su estilo, sus excentricidades, plácenme sobremanera y se avienen más a mi carácter que las sutilidades, pulcritud y mesura de los clásicos." [15 abril 1881]

"{*Werther?*} Ese nombre hace siempre sagrado para mí el papel en que va escrito, aunque éste no viniera de un amigo a quien amo tiernamente.

"He descubierto y leído con avidez una traducción francesa del precioso aunque corto poema de Goethe, *Hermán y Dorotea*. Te hablaré de él." [5 juliol 1881]

"Estoy leyendo el *Faust* de Goethe. Es inútil que intente pintarte mis impresiones. Goethe es mi poeta.

"Muy pronto leeré las tragedias de Skakespeare; es decir, si puedo, porque he emprendido con tanto afán la lectura de Goethe, que ahora mismo siento una especie de malestar en mi físico, que quizás me verá obligado a tomarlo como freno a mi afán de lecturas.

"Es inútil que continúe escribiendo ahora, porque sólo sabría hablarte de espíritus, de fuerzas, del hombre, de la naturaleza, de Dios, del diablo, etc., etc., lo cual sería altamente ridículo en una simple carta entre amigos. Adiós, te abraza tu amigo

Juan Goethe (digo) Maragall Gorina" [8 juliol 1881]

"He desistido de leer las tragedias de Shakespeare; pero me vuelvo a entregar en cuerpo y alma al *Werther*. He formado el propósito de leer eternamente esa obra, volviendo a empezar siempre que acabo, y siendo para mí su lectura un hábito, como la comida diaria, y no dudes que no menos aquél que ésta, tienen por base una necesidad de fuerza a lo menos igual, si bien de distinta naturaleza. ¡Oh! qué irresistibles encantos tiene para mí esa obra, que no quiero llamar divina porque es eminentemente humana." [15 juliol 1881]

"He terminado por cuarta vez la lectura del *Werther*; como siempre, me ha sucedido y me sucederá aunque lo lea mil veces, sus últimas páginas me han arrancado lágrimas; digas lo que quieras, este libro es la creación más simpática que haya brotado nunca de una inteligencia humana." [23 juliol 1881]⁷

7. Vegeu tots aquests fragments a OC, I, p. 971-973.

I és precisament el mateix any 1881, amarat de Goethe com estava, que Maragall guanya el seu primer premi literari: precisament amb el poema "Dins sa cambra", una recreació lliure de l'episodi en què Faust és conduït per Mefistòfeles a la cambra de Margarida i s'asseu a l'espona del seu llit. La Flor Natural dels Jocs Florals de Badalona va ser doblement important per a Maragall: pel reconeixement que suposava guanyar el primer premi però, sobretot, perquè un dels membres del jurat era Àngel Guimerà. Amb el poemeta Maragall va encapçalar el recull *Les disperses* de l'any 1904.

Els anys vuitanta són també els anys de les primeres aproximacions-reflexions escrites sobre l'art en general i la creació poètica en particular. No són formulacions elaborades que recolzin en teories concretes, ni expressió d'un sistema de pensament perfect. Més aviat fan pensar en la necessitat de justificació del que tot just comença, en els exercicis d'autodisciplina que s'imposen Heine, Longfellow, Musset, Lamartine o Bécquer, per exemple, quan descobreixen la seva vocació. En el cas de Maragall la barreja de metafísica i estètica és certament indiscriminada i tanmateix, els anys de la universitat deixen entreveure una progressió: la que va dels últims versos (val a dir que prou matussers) del poema "A l'oreneta", datat el febrer de 1880:

"Quant feliç fóra el geni, si podia
com tu fugir de la realitat, que el mata,
i en ales de valenta fantasia,
passant de l'ideal, el mar de plata,
pogué trobar l'indret on pura, ardenta,
la flor d'inspiració, encesa hi esclata!",

a la desesperació i trasbals que el duen a escriure les *Notes autobiogràfiques* (1885-1886) —sintetitzats en l'afirmació: "La Naturalesa és Déu Pare, l'Art Déu Fill, l'Amor és Déu Esperit Sant, que són un sol Déu: la Belleza. Això per a mi és tot"—, i que troben una primera formulació programàtica tres anys després en els versos de "L'oda infinita" publicats el 1888 a la *Il·lustració Catalana*.

Tot aquest aprenentatge Maragall no el fa sol. Són molts els companys de viatge que Maragall sempre reconeixerà —agraït— com a tals. Hi ha en primer lloc el "círcol", el grup de set condeixebles a

8. *Notes autobiogràfiques*, op. cit., p. 18.

qui Maragall va dedicar unes ratlles entranyables a les *Notes autobiogràfiques*. Donen testimoni de l'amistat les cartes publicades i també les inèdites conservades a l'Arxiu (l'epistolari amb Josep Lloret, el seu "amic predilecte", és interessantíssim pel que fa a aquests primers anys). Probablement, però, les amistats més sòlides sorgiran al marge del "círcol": una de més intel·lectual amb Josep Soler i Miquel, el Pep de les Borges, i una altra de més íntima amb Antoni Roura. Soler i Miquel serà el seu referent intel·lectual i el seu mentor (capaç de portar-lo des de Guyau a Nietzsche). Maragall li demanarà consell, li enviarà els poemes i els articles tot just acabats d'escriure; Soler i Miquel, per la seva banda, serà un dels primers crítics a parlar de Maragall i l'artífex del seu primer llibre de poemes: *Poesias*, amb què Maragall és obsequiat el dia que es casa amb Clara Noble, el 27 de desembre de 1891.⁹ Maragall, reconegut, s'encarregarà el 1898 d'editar i prologar el llibre *Escritos*, on recull els textos més importants de l'amic que s'havia suïcidat l'any abans.

La relació amb Roura serà, segons que es desprèn de la correspondència, d'una altra mena. Més íntima i alhora literària fins una mica després del casament amb Clara; més humana i despüllada de literatura però igualment tendra i sentida després, sobretot entre els anys 1889 i 1896, quan Roura és a les Filipines a fer de registrador de la propietat i Maragall ja té responsabilitats familiars i professionals al *Diario de Barcelona*. És com si la nova situació en què es troben els dos corresponents, propiciés una comunicació més familiar, més domèstica. Més des preocupada, però infinitament més serena.

III

Un cop acabada la carrera i amb el títol d'advocat a la butxaca, Maragall tornarà a viure uns anys d'incertesa, més acusada que abans perquè ara ja coneixia per la pròpia experiència quines eren les possibilitats intel·lectuals, culturals i de relació social que la universitat podia oferir. Les *Notes autobiogràfiques*, començades l'octubre de 1885 i acabades el juny de 1886 (precisament la durada d'un curs acadèmic),

9. Que Narcís Oller, Joan Sardà i Josep Yxart també participessin en el regal va ser el millor reconeixement a l'obra incipient de Maragall.

són el testimoni més aclaparador d'aquella situació. En una lectura precipitada, el Maragall de les *Notes* es pot assemblar una mica a aquell Maragall anarquitzant i bromista dels poemes publicats a *Lo Nunci*. En una lectura més atenta ens adonem que sota la posa —sota la literatura—, el desengany, la contradicció i el sarcasme obeeixen a una situació gairebé límit. La del que no conformant-se amb les “grans disposicions literàries” que està segur de tenir, es pregunta si és capaç “de fer una revolució en literatura”. Alhora, però, el mateix fet d'escriure aquelles *Notes*, és una mesura terapèutica per sortir de la crisi; per encarar-s'hi, no per refugiar-s'hi.

La difícil situació econòmica a què s'havia vist abocat el negoci de cànem del pare va ser el detonant perquè el 1886 Maragall exercís com a advocat per compte propi per primera i única vegada en la seva vida. El novembre d'aquell mateix any, sense gaire entusiasme, Maragall entrà a treballar com a passatx de l'advocat Danès. Reconduïda molt satisfactòriament la situació econòmica familiar, Maragall es podia permetre escriure al seu amic Lloret:

“Me levanto entre diez y once, tomo chocolate, leo el diario y me voy a casa Danés donde no hago absolutamente nada; cerca de la una me voy a comer; después de comer leo, escribo o traduzco hasta que viene, a las cuatro, un joven a quien doy conferencias y él me da quince duros mensuales; a las cinco se va el joven y yo al Ateneo a leer novelas pesimistas hasta que viene alguno de mis actuales compañeros; hablamos unas cuantas bestialidades tomando absentia y me voy a cenar; después vuelvo al Ateneo a hacer otra vez lo mismo o al Liceo y a dormir.”¹⁰

Dos fets modificaran, a partir de 1888, aquella manera de viure i es convertiran en l'eix vertebrador de la seva obra posterior. Per un costat un programa poètic: el de “L'oda infinita”. Per un altre l'amor a Clara Noble després d'una relació anterior que havia acabat molt malament amb Amanda, la destinatària del poema “A dues violes marcides”, publicat a la *Il·lustració Catalana* el 30 de setembre de 1886. A més: l'octubre de 1890 Maragall entrarà a treballar com a secretari personal del director del *Diario de Barcelona*, Joan Mañé i Flaquer, “l'oracle de la burgesia barcelonina”. Començarà aleshores una nova etapa en la seva trajectòria vital i literària en la qual Maragall anirà reconduint

10. Carta a Lloret, 10 de març de 1887. Fragment reproduït a Gabriel Maragall, *Joan Maragall: esbós biogràfic*, op. cit., p. 44.

l'aprenentatge dels anys anteriors. Si els primers èxits com a poeta encara s'hauran de fer esperar uns anys i de fet no arribaran de ple fins a la publicació el 1900 de *Visions & Cants*, com a articulista al *Diario de Barcelona* aconseguirà un ràpid i prou efectiu ressò civic. I serà precisament al *Brusi* on Maragall recuperarà la universitat i la Facultat de Dret com a tema d'algunes col·laboracions.

Tal vegada com a homenatge implícit a qui, segons els apunts de classe conservats a l'Arxiu, va ser objecte de moltes bromes i paròdies durant els anys de la carrera i a qui Maragall va "dedicar" alguns "poemes", el desembre de 1893 escriurà un article amb motiu de la publicació del llibre del Dr. Josep Estanyol *Instituciones de Derecho Canónico*.¹¹ L'aparició del manual és clarament un pretext per reviure els anys de facultat i per justificar (justificar-se, potser?) els diferents comportaments dels estudiants. Un sonat discurs del professor de Dret Civil Modesto Falcón en la inauguració del curs 1897-1898,¹² permeté a Maragall dues coses: reivindicar el dret català i reivindicar l'escola històrica a través de la figura de Duran i Bas qui, com a Rector de la Universitat, presidia l'acte. El model de finançament americà, concretament el de la Universitat de Chicago, és posat com a exemple a tenir en compte per les universitats europees que no es poden continuar excusant darrera de la tradició i l'herència espiritual. Però mentre que a "Buenos ejemplos"¹³ no són únicament lloats els mecenes i benefactors, sinó també la professionalitat dels docents i la responsabilitat dels estudiants que han de pagar quantitats considerables per a la instrucció, a "La energía nacional"¹⁴ la publicació dels *Déracinés* li permet plantejar una reflexió sobre les nefastes conseqüències de l'ensenyament oficial per a l'arrelament dels individus a la seva terra i al seu territori. A la seva pàtria. Uns anys més endavant, el 1906, l'any de la Solidaritat Catalana, Maragall publicarà a *La Lectura* de Madrid l'article "El ideal ibérico".¹⁵ En aquell context polític i des d'una proposta federalista, Maragall posarà l'autonomia de la Universitat, al costat del port franc, del concert econòmic, etc., com a una de les reivindicacions de Catalunya davant del govern d'Espanya.

Els últims lligams de Maragall amb la Universitat no van passar de

11. "Derecho canónico" (*Diario de Barcelona*, 16-XII-1893), OC, II, p. 402-404.

12. "El discurso del señor Falcón" (*Diario de Barcelona*, 7-X-1897), OC, II, p. 524-526.

13. *Diario de Barcelona*, 9-XI-1897, OC, II, p. 526-528.

14. *Diario de Barcelona*, 18-XII-1897, OC, II, p. 532-535.

15. *La Lectura*, Madrid, IV-1906, OC, II, p. 723-726.

l'estadi de projecte. La tardor de 1910 escriu a Pijoan que està "mitj tentat d'anar a classe de grec ab en Segalà aquest curs vinent".¹⁶ Pijoan, en la resposta, l'encoratja, efectivament, a fer-ho:

"En la seva carta m'he [me] parlava de les ganes que tenia d'anar a classe ab en Segalà. Yo volia escriure que's matriculés, que dongués exemple, que fes això com un acte cívich: sense fatxenderia, pro perquè, a més del profit que'n tregués, algun dia als que l'hi diguessin que vostè es desentén epicúreament de les coses socials, pogués respondre que als curanta anys complerts y ab tretze fills encare havia anat a estudi. Serviria també per dignificar la nostra universitat —en Segalà s'ho mereix— y perquè aquí, a on dingú sab res ni vol aprendre, es veigués un home com V. comensant tart pro arrepenit y comensant. D. Francico Giner ho fa molt, això d'anar a les aules barrejat ab els deixeples: ha assistit a cursos sencers d'en Salmeron y d'en Velazquez y yo l'he vist a les classes de llatí de l'Institució. L'Alfieri ya tenia l'edat de V. quant va comensar a aprendre el grech, y l'hi era tant difícil que's feya lligar pel criat, ab l'ordre de no deslligar-lo de la cadira fins que haguesin passat tres hores encara que cridés. Desgraciadament la classe d'en Segalà a la Facultat és a les 8 y 1/2 del matí y ya sé que per V. és imposible. Ell fa un altre classe als Estudis Universitaris Catalans de llatí, pro no m'agrada tant com que V. es matriculés oficialment. Y perdoni tot això y pasem a un altre cosa."¹⁷

Però el trasbals d'unes obres a casa i una passa de catarro dels fills més petits entre d'altres raons, fan que entrat l'octubre Maragall hagi de reconsiderar la idea d'anar a classe:

"Ab tot axò, el meu propòsit d'estudi del grech ha quedat enlaire; però no sols per axò ni per les meves grasses matinades (l'i asseguro), sinó perquè quan m'ho he mirat de prop m'ha semblat qu'anava a donar una campanada en va; és dir, que fins suposant-me la constància necessària, que jo arribés, si hi arribava, a saber prou grec per lograr interpretacions personals de les grans obres clàssiques, ab ventatja sobre les qu'ara haig d'admetre dels bons traductors, potser ja no fóra a temps a utilitzar-les per mi ni pels altres. Y què en restaria, llavors, del meu esforç? L'exemple? Un esforç frustrat sempre resulta més llastimós que exemplar. No és lo mateix axò qu'assistir, com en Giner, als cursos de ciències, en què el tecnicisme és molt poca cosa; però

16. Carta a Pijoan, 4 de setembre de 1910. Cito per l'edició d'Anna Maria Blasco, *Joan Maragall i Josep Pijoan. Edició i estudi de l'epistolari*, PAM, 1992, p. 418.

17. Carta de Pijoan, 27 de setembre de 1910. Blasco, *op. cit.*, p. 419-420.

l'estudi d'una llengua com el grec és tot tècnica, y a cinquanta anys és tard per començar a iniciar-s'hi des de l'alfabet. Me diu el cas de l'Alfieri; però ja veu a quins estrems havia de recórrer: axò m'ha acabat d'espantar.

"Me sembla més adequat a les meves forces, y fins potser més útil, lo qu'ara m'han proposat de col·laborar a una edició de clàssichs grecs, començant pels *Himnes homèrics* ab text original, traducció literal, y jo faria la versió poètica catalana, tal com he fet la de la *Oda* de Píndaro, qu'en Segalà m'escrigué ponderant-la com una endevinació, és dir —deya ell—, que resultava més pindàrica que la de Fr. Luis. Descontant lo que en axò hi hagués de cortesia, m'ha animat de tots modos a provar lo dels *Himnes homèrics* ab l'esperança de no fer una tasca enterament vana; y en tinch per tot l'hivern."¹⁸

Aquell va ser l'hivern dels *Himnes homèrics* i gairebé l'últim de Joan Maragall. Els *Himnes*, per als quals se serví de la versió en prosa que n'havia fet Pere Bosch Gimpera, estarien acabats el febrer de 1911. Maragall moriria la matinada del 20 de desembre d'aquell mateix any. Quan el 7 d'octubre de 1879 va entrar per primera vegada a la Universitat, s'hi va referir com a "temple de la sabiduria". Quan va morir, havia après que la saviesa també es podia adquirir per uns altres camins. Sense restriccions de cap mena, Maragall havia interpretat i fet seu el lema de la Universitat de Barcelona: *Libertas Perfundet Omnia Luce*.

18. Carta a Pijoan, octubre de 1910, Blasco, *op. cit.*, p. 421.

RELACIÓ DE TEXTOS ESCOLLITS

El text dels poemes, llevat el de "Cançó nihilista", segueix l'edició de *Poesia completa*, a cura d'Enric Bou, Barcelona, Empúries, 1986. Per a la "Cançó nihilista", que no s'ha recollit en cap llibre, m'he limitat a adequar-ne l'ortografia als usos actuals. El text de les "Notes autobiogràfiques" segueix l'edició de Gabriel Maragall i Noble a *Joan Maragall: esbós biogràfic*. Barcelona, Edicions 62, 1988. Les cartes reproduïxen l'edició de les *Obres completes*, 2 vols., Barcelona, Selecta, 1981.

POEMES

"Òptica", *Lo Nunci* (22 setembre 1878).

"An ella", *Lo Nunci* (12 gener 1879).

"Cançó nihilista", *Lo Nunci* (24 abril 1880). Signat amb les inicials JO-MA-GO.

"Dins sa cambra", *El Eco de Badalona* (27 agost 1881). Recollit a *Les disperses*, 1904.

"Tenir-la al davant meu...", Apunts d'Història del Dret (1881).

"Jugant", *La Il·lustració Catalana* (15 octubre 1884). Recollit a *Les disperses*, 1904.

"A dues violes marcides", *La Il·lustració Catalana* (30 setembre 1886).

"L'oda infinita", *La Il·lustració Catalana* (30 abril 1888). Recollit com a "Pròleg" a *Poesies*, 1895.

NOTES AUTOBIOGRÀFIQUES

Apartats XII a XV (octubre 1885-30 juny 1886).

CARTES

A Joaquim Freixas (3 agost 1884).

A Lluís Lluís (7 març 1888).

A Antoni Roura (5 març 1887; 8 gener 1890; 20 octubre 1890; 22 octubre 1890).

POEMES

ÒPTICA

Al veure't l'ànima entera
se'm cobrí de tendre goig;
goig seguit de pena fera!
De primer em vaig tornar roig,
i després groc com la cera.

En tos llavis mig oberts,
beguí amor moltes vegades.
Desacert de desacerts!...
Amb les teves humorades,
me vas fer veure els ulls verds.

Quan un menos pensa, cau,
prou raó té el ditxo, i massa;
jo, de ton amor esclau.
Quan me vas donar carbassa,
la vritat, vaig quedar blau.

I tant això em va entristir,
que res em feia estar alegre,
fins que un amic me va dir:
-A tu et pintava el blanc negre...
lo mateix me feia a mi.

Llavors finí mon enuig,
que no crec torni mai més
a torbar ma ànima, puix
ara per mi l'amor és
de color de gos com fuig.

AN ELLA

Quan t'acostes a on jo sóc,
lo meu cor venir te sent;
que esbatega dins lo pit
amb inusitat anhel,
e invadeix l'ànima tota
indefinible plaer,
com la presència d'un àngel,
com la presència de Déu.

Vas sortir de casa teva
cap a missa matinal,
i al mateix moment fou l'aire
més flairós, lo cel més clar,
los aucellets, despertant-se,
entonaren dolços cants,
i la lluna avergonyida
s'enfonsà dintre del mar.

Quan te deixes caure estesos
tos cabells de raig de sol,
i en ta cara rodoneta
van naixent-hi vius colors,
i tu em mires i jo et miro,
veig solament, d'amor foll,
un pomet de flors que neda
entremig d'onades d'or.

Vine amb mi; dins d'una barca
anirem endins del mar:
mentre encès l'amor estigui
viurem ditxosos i amants.
Com en aquest món res dura,
quan l'amor amainarà
foradarem la barqueta
i ens ofegarem plegats.

CANÇÓ NIHILISTA

Traducció

Tot volant els nobles
volarem palaus,
ho i volant cadenes
volarem esclaus,
i quan ja sols falti
pel que ens proposem,
que volem nosaltres
també volarem.

“Tsar torna endarrera,
mira que som molts,
qui no vulga pols
que no vagi a l'era”.

No hi valdran Sibèrics,
no hi valdran botxins,
qui no surti a fora
prendrà mal a dins;
lo món fa tentines,
lo pobret ja és vell.
Ai quin terratrèmol!
Ai quin capgirell!

“Tsar torna endarrera,
mira que som molts,
qui no vulga pols
que no vagi a l'era”.

Quan no hi hagi homes,
no havent-hi nacions,
no hi haurà trompades
no hi haurà raons;
puix no pot curar-les
ni poder ni llei,
sols la dinamita
és lo gran remei.

“Tsar torna endarrera,
mira que som molts,
qui no vulga pols
que no vagi a l'era”.

Minem, doncs, la terra,
desprenem's dels béns,
la muller abracem-ne,
fem un petó als nens.

Visca res! Cridem-ne,
i mori tothom,
Au! Foc a la mina,
Torroto-to-trooooo!!!

DINS SA CAMBRA

Una tarda vaig entrar
a la cambra de l'aimia
i no sé ben bé com fou
que em trobí tot de seguida
el cap nu, i agenollat
com aquell que s'humilia.
La finestra maig badava
i l'aureig entrava a dintre
petonejant de passada
les florides clavellines
que omplien de dolça flaire
aquella estada senzilla.
El coixinet de fer puntes
era a sobre una cadira;
a damunt la calaixera
dos gerros de blava pisa
eren rublerts de flors fresques
collides al mateix dia,
posats davant d'una dolça
estampa de la Puríssima.

Vaig obrir (Déu m'ho perdoni)
un calaix i vegí a dintre
la robeta de les festes
ben plegada i molt polida
tota enrotllada de pomes
que llencen flaire tan rica;
el seu llit, a l'altra banda,
fet de lliris pareixia.
Mentre encisat me'l mirava,
sento que canta i refila
alegre la cadenera.
dintre una gàbia molt xica;
mes sos refilets joiosos,
que és estrany!, jo els entenia:
"Foraster, prou que et conec:
la boqueta que a mon bec
per donà'm pinyons s'arrima
sempre em conta que t'estima:
foraster, prou que et conec".
Després els clavells parlaren:
"Fadrinet, si tu sabies
lo que ens diu cada vegada
quan ens rega ta estimada,
fadrinet, com t'hi fondries!".
Del coixinet de fer puntes
tots els boixets responien:
"Bé n'hi fem de balladetes
entre els dits de ta estimada
mentres canta cançonetes:
de les seves cançonetes
els sospirs són la tornada".
La coixina del seu llit
murmurava amb veu molt fonda:
"Quan s'adorm en sent de nit,
i al matí quan se deixonda,
els seus llavis més d'un tomb
tremolegen dient un nom".
Fins la imatge de la Verge
respongué fent un mig riure:
"Deu ser el nom on se detura

mentres fa sa oració pura".
"Ella ve" -deia tot d'una
el clavell que més sortia.
Llavores tota la cambra
va estremir-se de delícia,
i mentres la cadenera
refila que més refila,
els meus llavis s'ajuntaven
i un petó enlaire es perdia.
Tros de cel, niu d'ignoscència,
ton record omple ma vida!

TENIR-LA AL DAVANT MEU..

Tenir-la al davant meu, parlar amb ella
tan bona, tan senzilla, tan xamosa,
sentir en lo cor la febre dels desitjos,
mil mots d'amor empenye's en ma boca
i reduir-ho tot a un fred saludo,
a una estreta de mà no gaire forta,
a quatre mots d'imbecil cortesia,
com: "Expressions; que ho passi bé, senyora".

JUGANT

"Campaneta, la ning-ning,
qui la troba?, no la tinc."
- Quina és la prenda amagada?
- Una ànima enamorada.-
Va acudir un eixam de noies
eixerides, alegroies,
com les mosques a la mel.
- On és, per cel o per terra? -
Jo els ulls mirant amb fal'lera
d'una, la més encisera,
vaig dir mig rient:
-Per cel.-

A DUES VIOLES MARCIDES

Vosaltres vos heu bressat
en lo pit d'una donzella;
després a mi heu arribat,
i al mirà-us lo cor me bat
perquè em feu pensar en ella.

Éreu fresques i flairoses;
ara seques i marcides:
tost en pols morireu foses,
no del viure penedides,
perquè haveu sigut ditxoses.

Mes jo moriré migrat,
sens lo record d'un bon dia,
sens ma testa haver bressat
en lo pit que heu embaumat
de la verge que us tenia.

L'ODA INFINITA

Tinc una oda començada
que no puc acabar mai;
dia i nit me l'ha dictada
tot quant canta en la ventada,
tot quant brilla per l'espai.

Va entonar-la ma infantesa
entre ensomnis d'amor pur;
decaiguda i mig malmesa,
joventut me l'ha represa
amb compàs molt més segur.

De seguida, amb veu més forta,
m'han sigut dictats nous cants;
pro, cada any que el temps s'emporta,
veig una altra esparsa morta
i perduts els consonants.

Jo no sé com començava
ni sé com acabarà,
perquè tinc la pensa esclava
d'una força que s'esbrava
dictant-me-la sens parar.

I aixís sempre, a la ventura,
sens saber si lliga o no,
va enllaçant la mà insegura
crits de goig, planys d'amargura,
himnes d'alta adoració.

Sols desitjo, per ma glòria,
que, si algú aquesta oda sap,
al moment en què jo mòria,
me la diga de memòria
mot per mot, de cap a cap.

Me la diga a cau d'orella
esbrinant-me, fil per fil,
de la ignota meravella
que a la vida ens aparella
el teixit ferm i subtil.

I sabré si en lo que penses,
—oh poeta extasiat!—
hi ha un ressò de les cadences
de l'aucell d'ales immenses
que nia en l'eternitat.

NOTES AUTOBIOGRÀFIQUES

XII

Aquí comença el temps ditxós de ma joventut. L'endemà de matí (7 d'octubre de 1879), en companyia d'un condeixeble de col·legi, vaig fer els primers passos per a matricular-me.

Tremolant jo d'emoció, vàrem entrar en el vestibul de la Universitat, i vaig dir somrient amb tot candor a mon company: "Entro per primera vegada en el temple de la sabiduria." Ell va mig riure d'un modo que em féu pensar: "Aquest desgraciat no estima la ciència en tot lo que ella es val." L'endemà vaig començar a assistir a les classes. A l'entrar en el claustre de Dret, una ratxada de benestar va commoure tot mon ser: aquell pati rectangular, rodejat de porxos bizantins de moderna construcció, sota dels quals discorria conversant, fumant, discutint o estudiant aquella multitud de joves com jo; aquell "rum-rum", soroll indefinit, propi de tots els llocs de gran concurrència d'homes, sobrepujat a vegades per una exclamació o rialla més forta que les altres; aquell formar-se i desfer-se grups i canvis continus de saludos, de cops, de pulles entre estudiants que s'encreuaven; aquells *bedels* amb vestits galonejats comunicant ordres, obrint i tancant portes, bromejant amb els escolars, i el veure travessar dos o tres catedràtics amb la toga i birret amb borla vermella, enraonant amb tota gravetat, tot anant cadascú a la seva aula, seguits a l'entrar d'un apinyat grup de jovent, qual falta es deixava conèixer de seguida en el número dels que seguien passejant-se esperant el seu professor..., tot això fou per a mi com una terra de promissió, com si entrés en ma pàtria després d'una absència quasi immemorial; i respirant àvidament aquella atmòsfera de joventut i intel·ligència, sol, i tot commogut, anava avençant tímidament i amb dificultat entre aquells grups bulliciosos, pensant que, dintre molt pocs dies, jo també en formaria part i també riuria i cridaria rodejat dels companys que mon cor jove necessitava.

Arrambat a la paret on tocava el sol reproduint-hi la forma d'un tros

de porxo, hi havia un banc que ocupava un cert número de joves. Entre ells, cobert amb un sombrero fort d'ales amples i embolicat amb un carric de gires de color de grana, vaig veure a mon antic condeixeble del col·legi Mullol, al qui havia perdut de vista des de feia molt temps; en el col·legi no l'havia tractat gaire, aixís és que em vaig acostar a parlar-li amb certa curtetat; però gràcies a son excel·lent natural i a ma bona voluntat, quan vingué el nostre catedràtic ja érem amics, començà a iniciar-me en lo referent als estudis, entràrem a l'aula, i ens posàrem de costat.

Quina veneració m'inspirà aquella sala gran, amb sostres d'ample volta, formant escala i davant per davant la tarima i la taula del catedràtic! Entrà aquest i començà a explicar la primera lliçó de prolegòmens, paraula completament nova llavors per mi i qual estranyesa em produí no sé quina delícia, com anunciant-me que s'anava a aixecar davant meu el vel de la ciència del Dret. Tots els altres estudiants prenien *apuntes* de l'explicació; jo no anava previngut; però ma intel·ligència era una esponja resseca i assedegada, i fou tanta l'atenció que vaig posar, que al sortir de la classe i arribant a casa, vaig escriure de memòria la substància de lo que havia dit el catedràtic en son discurs de tres quarts d'hora, i després, comprovant mon treball amb els dels que havien seguit la veu del professor, vaig trobar que no em faltava res d'essencial. Des de llavors vaig viure a gust: compartint l'estudi amb les converses, ja sobre la mateixa, ja sobre altres coses; la joventut cridà la joventut, i les amistats brollaren com les flors en abril...

XIII

"El còrcol". Amb quina fruició pronuncio sempre aquesta paraula que simbolitza el temps més ditxós de la meva vida! ¿Per què en vàrem dir "el còrcol"? No ho sé, ni sé qui de nosaltres va començà a dir-ho; cabalment per això estem encarinats amb aquesta paraula, perquè no va ser preconcebuda ni escollida, ni va obeir a res determinat. "El còrcol" era aquella agrupació de set condeixebles de gènits els més oposats, d'opinions enterament diverses, d'ideals dessemblants, de graus molts distants en l'aplicació en l'estudi, d'aficions antitètiques, de físics variadíssims..., lligats tots per aquesta força tan poderosa com inexplicable: la simpatia. Lluís el de la barba roja, el del caràcter melancòlic, intel·ligència cultivadíssima, de gust i disposició notables per les belles

arts, talent de claredat asombrosa; modest fins lo inverossímil, agudíssim en sos ratos de bon humor, discret sempre, reservat potser amb excés, representava el bon sentit dintre del còrcol, i fora d'ell l'estudiant modelo en talent i aplicació. Freixas, pàl·lid, aristòcrata, vestit a l'última moda, home de món, sistemàtic en política i en literatura, però franc i expansiu i traient-se la careta després d'haver-nos increpat sèriament durant una hora sobre la política d'en Cànovas, o sobre catalanisme, o respecte al tractat de Comerç amb França. Buxareu, el més alt de la companyia, encarnació de la vida pràctica, d'idees polítiques avançades i sobretot anticlericals, però inofensiu, de maneres brusques com excel·lent interior, era el consultor del còrcol en quant aquest tenia que veure amb la prosa de la vida. Mullol, tradicionalista impenitent, de gran penetració i suspicàcia, mestre en fórmules socials, transigent entre nosaltres i limitant-se a somriure quan sentia casos poc ortodoxos, era el bon amic que la "Joventut catòlica" ens robava més hores de les que nosaltres hauríem volgut. Rocamora, el benjamí del còrcol, tan àgil i movedís de cos com d'imaginació, entremaliat, autor de projectes els més estrambòtics, susceptible fins a enfadar-se per un no res, em consultava a mi amb especialitat no sé per què, sobre sos plans amorosos, socials, artístics, per més de que el dominava constantment la preocupació de que jo interiorment em reia de tot lo que em comunicava; de gran disposició sobretot per la música; era aquest xicot una *veleta*, i al seu entorn brollaven sempre les pulles, les rialles, l'alegria i l'animació. Lloret, mon amic predilecte, si predilecció podia cabre en la forta i mútua amistat de tots set, potser el més semblant a mi en el fons, amb son caràcter indolent, son entusiasme envers tot el que diu Bellesa, sa vocació especial per la pintura i la música aixís com la meua era envers la poesia, sa afició a la filosofia que va acabar amb la gran rialla a duo amb que ens burlàrem de tot lo que no fos Bellesa, enamoradís, incert, desmemoriat, poc exacte en tot...

Oh amics meus! Quins bons ratos hem passat tots junts, o encara que no hi fóssim tots, reunint-nos en les combinacions més variades!, aquelles esperes en el claustre, en què ens destorbàvem mútuament d'estudiar, encara que no volguéssim; els ratets després de la classe arreglant els *apuntes*; les "campanes" celebrades a l'entorn de la Universitat i sobretot en el "pont"; les converses a l'entorn de la taula del Cafè Nou, o últimament el Continental aixís com al principi en el Colón, o en el despatx de casa, o en mon quartet...; les rialles que mai paraven!... Tot s'ha acabat.

Però, bah! Tot això ja s'ha acabat; el c rcol s'ha desfet; cadascú tir  pel seu cantó, i tota aquella alegria, aquella indolència, aquell graciós topament de tendències en caràcters i opinions que constitu ia gran atractiu per a cada u de nosaltres, ja han mort.

Queden encara la bona amistat, curtes entrevistes parcials, cartes, però... ja ha passat la flor de la joventut, cadascú mira d'obrir-se lloc, de fer carrera; tots menys jo. Jo no sóc bo per res. Jo vaig n ixer per a gosar la joventut; vaig ésser infeliç fins que vaig lograr-ho; però vaig trobar el c rcol i ja dintre d'ell vaig disfrutar a la meua manera; unes quantes estretes de m , quatre rialles, crits de sorpresa primer i de burla després al descobrir el mecanisme social, molts entusiasmes multiplicats al compartir-los, envers tot lo que deia Bellesa, sospirs d'amor, il·lusions, projectes utòpics...  s a dir la flor, la crema de la vida... aix  era lo que jo volia... ara ja estic llest,  qu  voleu que faci?,  mpenyar-me en brillar en les coses que es diuen sèries, de les que m'he rigut sempre que n'he parlat i que ara ja ni fer-me riure logren perquè em fan fàstic?  Ficar-me a industrial, que almenys  s ofici evidentment útil, ara que el negoci de casa meua acaba d'extingir-se per ma pròpia culpa?  La poesia? Ah, si vegessin com em vaig desanimant i quins desesperos ja agitats i febreros, ja passius i mortal són lo únic que em resta de mon passat desig de glòria. Les dones ja no em fan il·lusio i encara no n'he tocat ni una. Per experiència presa a sangs fredes des de la barrera veig que la dona és una cosa molt diferent de lo que jo havia somniat, i em casar  per pura comoditat com a variació en la vida per distreure'm, per anar passant el temps.

Mireu, sembla estrany el modo com em vaig cansant de tot. Si em passejo veig gent atribolada amb el seu negoci o treball doblegant-se com b sties de carga al pes de les exigències fictícies en llur gran majoria, o gent inflada de vanitats ridícules mirant a tothom per sobre l'espatlla d'un modo ridícul, noies lletges i migrades fent mans i mànegues perquè algú se les miri, i altres menys lletges i menys migrades llençades a perdre perquè tothom se les mira; botigues ostentant en llurs aparadors mil trastos superflus a no poder m s, presentats amb totes les combinacions imaginables per a cridar una atenció immerescuda; reformes i aparatos d'un pseudo progrés que mai acaba de perfeccionar-ho tot, que mai acaba de fer-nos feliços per la senzilla raó de que ens va fent desgraciats cada dia, anuncis molt grossos de mentides encara més grosses... i... all  passa un criminal, all 

passa un tonto, més enllà un hipòcrita, als dos passos gent baixa fent bestieses, als quatre gent alta insultant a la misèria, als vint un quiosco cobert de dalt a baix de pornografies i de periòdics escrits per gent que no creuen lo que diuen i no defensen res més que un empleo que els darà quatre o cinc pessetes diàries quan pugin els sous; després un batalló de soldats tots vestits iguals i funcionant com una màquina a les ordres d'un imbècil que no sé què porta a la mànega; a l'una cantonada un que fingeix un accident per a explotar la caritat pública, a l'altra un carreter que martiritza a una pobra bèstia que ha tingut la desgràcia de parar a mans de la civilització i el progrés; joves elegants movent amb pena vestits tan estrambòtics com incòmodos... i per fi i per coronament de fàstic, dintre un gran cristall d'aparador em veig jo mateix divagant sense objecte ni aptitud per a posar-hi esmena, sense voluntat per fugir-ne, sense fe, sense il·lusions, ente inútil descontent de tot i no desitjant res, i aixís embrutit corro a casa i tanta és la força negativa que em domina que ni tinc valor d'obrir els meus llibres preferits, únic consol que em queda en els ratos que puc admetre consol, i me'n vaig a dormir cercant la delícia del no ser, o encara que sigui a somniar, almenys somniant o ploro o ric o em sorprenen i distreuen les extravagàncies del somni; lo que puc assegurar és que somniant mai no em fastiguevo.

XV

¿No és cert que sembla impossible que al ple de la joventut, de la vida, aquesta transcorri per a mi sense la més petita variació; ni el més petit succés vinga a alterar la calma que em té ensopit i completament inútil per a tothom i per a mi mateix? Jo, que m'havia fet la il·lusió de ésser cèlebre poc menys a vint anys, ne tinc vint-i-cinc i pico, i si ara em morís podria endur-me'n a l'altre món la tranquil·la seguretat de no omplir ni mitja ratlla de la crònica local, i, la veritat, ja tant se me'n dóna. ¿Són ja definitivament cendres fredes els focs de la joventut? Mes jo bé sento encara alguna cosa de tant en tant. Molt de tant en tant, és cert; poqueta cosa, és veritat; però "algo és algo", i mentre senti alguna volta humitejar-se mos ulls espontàniament i sense saber per què, a impulsos d'un benestar o d'una tristesa sens motiu aparent, no em donaré per rendit.

Qui sap si encara alguna dona inverossímil em farà sentir corresponent-lo un amor d'aquells tan platònics i elevats que la Naturalesa ha tingut a bé fer-me desitjar amb ardor, i que no he tastat mai, sens dubte perquè no ha donat la casualitat de topar amb una dona prou sensible. ¿Qui sap? Ja vos podeu figurar que he dit això purament per broma i amb la riulla a la boca. Estic disposat hasta a casar-me amb qualsevol d'aquestes noies que m'oferiu a dotzenes, noies de sa casa, noies de bé, hasta riques, més riques que jo, hasta elegants, molt més elegants que jo, que no m'ha donat per l'elegància, hasta guapes, ho confesso, i hasta tontes, ho reconec, i ho reconec amb alegria.

Jo que, a part de ser un ente inútil, sóc un bon noi, no deixo d'oferir un partit temptador; sense ser ni massa lleig —encara que això va a gustos— ni massa pobre —per més que sia prou relati—, m'entrego, verge de cos i ànima, a la que tingui un xic de paciència per a saber-me conquistar. A més sóc incapaç de donar mala vida, no diré a una dona, sinó a qualsevol objecte dels tres regnes naturals, ja que diuen que són tres.

Però, alerta, jo també calculo: tonta per tonta, prefereixo la més rica, rica per rica la més guapa, guapa per guapa... veurem.

I ara hi penso, i la glòria? ¿Sóc o no sóc geni del domini públic? ¿Envio o no envio una poesia en algun certamen de la costa de Llevant que em dongui el ruidós triomf que em va proporcionar aquella flor natural guanyada quan era petit, és a dir, cinc anys enrera? ¿Podran o no dir-me "llorejat poeta" els amics quan me dediquin alguna cosa? Això és molt interessant i fins estic per fer un poema, que és tot lo que es pot arribar a dir. Que tinc grans disposicions literàries ho sé de segur, i ho prova l'estar en aquest moment cremant-me les celles, en comptes de dormir tranquil·lament, que és lo que fa la gent vulgar quan té son. Però jo, a pesar de no ésser vulgar, ¿sóc capaç, "verbigràcia", de fer una revolució en literatura? *Ecco il problema*, que diu en Rossi. D'una banda em sembla que sí, però de l'altra veig que no la faig; i això és d'una realitat abrumadora; perquè si no faig això, que faré? Ah!, ja ho sé: per de prompte faré una cosa, anar-me'n al llit, això és gran servei que presto a les lletres, servei completament desinteressat i a on hi brilla la més pura abnegació, perquè no ha de reportar-me cap glòria i la glòria, per als innocents com jo, és cosa de més preu que la salut corporal, la que m'està dient ja fa estona que és l'hora acostumada de dormir. Dormir!, gran cosa, sobretot quan es té son. A dormir, doncs, ja que som a la primavera!

*O primavera!, gioventù dell'anno.
Gioventù!, primavera della vita.*

Bona nit, 3 Desembre 1885*

“Aquí acaba la meva joventut. Una obra de geni, el *Werther*, em convertí de noi en jove. Un fet, la pèrdua de la meitat de la fortuna de casa, em convertí de jove en home. Edat la més hermosa de la vida, adéu per sempre! Il·lusions d'amor i glòria, adéu-siau.”

* El manuscrit diu: “13 Maig 86. 12 nit.”

CARTES

A JOAQUIM FREIXAS

Barcelona, 3 agosto 1884

Sr. Dn. Joaquín Freixas.

Querido amigo: desde el miércoles próximo pasado estoy otra vez en Barcelona, pero el 14 del corriente vuelvo a salir para San Juan. Este intermedio de vida de ciudad no puedo decir que me haya venido bien ni mal: no bien, porque enamorado de la Naturaleza, siempre me duele dejar los lugares en que ella se manifiesta menos alterada por una civilización raquíta y presuntuosa; ni me ha venido tan mal como si a más del atractivo de la Naturaleza que tú llamas inanimada, que los hombres en general llaman inanimada, hubiera hallado en San Juan algo que me produjera una impresión menos pacífica y serena, que ya suaves o ya sublimes, pero siempre tranquilas o majestuosas manifestaciones del Todo. El hombre es tan pequeño que jamás un conjunto logra interesarle tan vivamente como un detalle. *Ai, ai, ai, ai, com m'embolico.*

Entusiasmado con Conscience llegas a ponerte al lado de Walter Scott; poco he leído el uno y el otro, sabes lo muchísimo que me gusta el primero, pero dudo que vuele tan alto en el género histórico como el autor de *Quintin Durward* y *Lucia de Lamermoor*. Te diré que quizá leo con más gusto *el buen hombre flamenco* que el gran novelista inglés, pero es precisamente porque el género que aquél cultivó y que cultivó como él solo está en mis aficiones; francamente al meterse en historias le creo *deplacé*.

Después de haber quedado encantado de algunos *Lieder* de Goethe, ahora leo su novela *Las afinidades electivas*. Es muy particular que todo lo de aquel genio me entusiasme, hasta las novelas, en las que, según Mmc.Staël y otros literatos de renombre, no brilló en todo su esplendor el sol de Weimar. Pero a mí, ¿qué me importan los críticos? En todas las obras de mi ídolo hallo lo grande involucrado en lo pequeño, y éste como una manifestación de lo grande de un modo tan maravilloso, que quieras que no me hace volver panteísta.

Mucho sentí la muerte del Dr. Milá, y ahora que no he de oírle más me remuerde el no haber escuchado con más atención sus digresiones

literarias. Quedan las obras que escribió, que harán su nombre venerable a nacionales y extranjeros, sobre todo a los extranjeros. Digo, si no sucede lo que anuncia Renán: "El porvenir no es de la crítica, ni de la historia, ni de la literatura, etc., sino de la física, de la química, de la astronomía". De modo que si los adoradores de la Belleza en todas sus manifestaciones venimos al mundo tres siglos más tarde, nos divertimos. ¡Pobres sabios!

Dime (escribeme a Barcelona, tienes tiempo hasta el 14, pero escribe antes), dime cuándo vas o has ido al A. y cómo obran en ti las "afinidades electivas".

No estudies, hombre, no seas bárbaro, recuerda lo sucedido a L. Saluda a tu familia. Te abraza,

J. Maragall

Ll. en Calonge, aburrido. De L. ya sabrás. Espero carta de B.R. en R. con su M. ¿No es cierto que nada me gusta si no es Goethe?

A LLUÍS LLUÍS

Barcelona, 7 marzo 1888

Amigo Luis: El estado de ánimo, o mejor dicho, el sentimiento que revelas en tu última carta (a la que contesto algo tardíamente), si bien es algo complicado, no se presenta inexplicable ni menos puede calificarse de raro en los tiempos que corremos, caracterizados por complejidad en todo, por lo mucho trascenderse mutuamente las actividades que constituyen el individuo, por la atrofia de cuanto sea espontaneidad, pureza en ellas. Tienes en el cuerpo el amor moderno propio de las actuales clases cultas y que sigue llamándose amor porque su núcleo se objetiva en una persona de distinto sexo, y porque algo que conserva al fin, muy poco, de instinto sexual, y algo también de nobles impulsos de selección que tienden al complemento del ser, pero todo ello anda muy mezclado con otros algo más impuros como el cálculo frío por el bienestar, el egoísmo, la morbosidad del amor propio, el reblandecimiento de la voluntad, la anemia de ideal, el yo,

en fin, enfermo a fuerza de vertiginosa actividad intelectual, y como enfermo quisquilloso, suspicaz, absorbente y exclusivo. Y esto, que quizá no sé explicar bien, pero que concibo íntimamente, alcanza a los mejores, a los más generosos, porque se respira en la atmósfera y se adquiere hasta en lo más insignificante de las lecturas, de las conversaciones, de los actos que se presencian, de cuanto nos rodea, y llega al fin a constituir nuestro temperamento (influido ya tal vez lenta e insensiblemente por generaciones), de manera que nos estamos envenenando mutuamente y el contagio cunde de un modo fatal e irresistible. Y tú, bueno, generoso e inteligente como eres, no podías (sobre todo a causa de esta última cualidad) sustraerte a tal estado de cosas, y es por eso que vacilas y no aciertas a descifrar si amas o si no amas y te esfuerzas a veces en convencerte de lo segundo, y este esfuerzo por sí solo demuestra lo primero a un frío observador. Amas como amas porque eres de la minoría que en nuestro tiempo aún conserva suficiente elevación de ánimo para amar, y porque, hoy por hoy, no es posible amar de otra manera. Todo esto tiene igual aplicación a las mujeres relacionándolo con sus distinciones necesarias, y éstas las colocan en situación no más lisonjera que la nuestra, por más que, o a causa de que su ánimo es menos complicado, por determinarse su aspiración más precisa y por ende más exigente.

Pero dirás: ¿a qué tanta filosofía y tan rebuscado pesimismo? Simplemente, porque tengo pocas ocasiones de desahogar mis intimidades y nadie más digno o más indulgente que tú a quien comunicarlas, sobre todo habiendo dado lugar, con la exposición que me hiciste de tu estado, a que aquéllas tomasen en mí forma y consistencia. Y también porque el moderno pesimismo es *la sal de la vida* (como ha dicho no sé quien) y conviene echar un poco de ella sobre todas las situaciones para que resulten más sabrosos los buenos ratos que a veces uno pasa (no puede negarse), y hasta a veces, quizá, más soportables los malos a fuerza de verlos bajo un prisma peor. Supónete que tú y yo lleguemos a casarnos más o menos enamorados: cuando llevemos del brazo a nuestras queridas mujercitas, ¡cuánto no hemos de reírnos de todas las metafísicas antiguas y modernas! Y entretanto, no molestan tampoco de un modo extraordinario, y la misma fatalidad que envuelven nos convida a una tranquila paciencia.

Mas, según parece, no has tomado aún el pesimismo por el lado optimista y así lo demuestra la sentida y delicada poesía que he leído al final de tu carta, y que, si bien, como dices, sea de fecha atrasada, denota tu modo perenne de ser; ese modo de ser ha de cambiar, así

lo espero, como creo que empieza a cambiar el mío (y deseo que el cambio se pronuncie) sin duda a causa de que en lontananza empieza a dibujarse la treintena. Creo que una concepción total (y no mutilada como hasta ahora la hemos tenido) de la vida, llevará consigo la calma, y despojándonos entonces del endeble pesimismo romántico nos hundiremos con beatitud en su sano naturalismo. Pero para lograr bien todo esto, quizá nos sea preciso completarnos casándonos, y para casarse... vuelve a quedar planteado el estado en que nos hallamos, pero ¡qué diantre!; de un modo u otro saldremos del paso.

En cuanto a bufete, voy despachando lo de oficio, que ahora creo va a dar algo productivo en dos asuntos que traigo entre manos: del primero la vista es mañana, y del otro de hoy en ocho días. Este último procesado me agasaja mucho con regalos y convites, pero así como respecto al primero, el de mañana, confió hacerle absolver (robo con violencia, cuya participación de mi defendido no se justificará), respecto al de los regalos no tengo tanta confianza; se trata de un disparo de arma de fuego y lesiones leves; el interfecto es un chicuelo que asaltaba la pared de una viña; mi única esperanza es probar que dada la posición del agresor respecto del agredido, y mediante un copudo algarrobo, era imposible que aquél hubiere visto a éste, y que disparó sólo para asustar a otros chicuelos que veía a corta distancia, desviando la puntería, lo cual fue causa de que inocentemente hiriera al otro chicuelo. Hay la ventaja de que un día de éstos me traerán a los chiquillos testigos (citados por el fiscal) para que yo los instruya, pero hay también la dificultad de una instrucción fructuosa en niños de diez y once años, y la dificultad de que la sala se haga cargo (y es indispensable) sin estar sobre el terreno de las circunstancias vivas y de las inanimadas del hecho. Ya no es tiempo de proponer un reconocimiento, y el hecho por el juzgado es sumamente defectuoso. En fin, veremos lo que sucederá; el hombre me ha prometido el oro y el moro si se salva y este mismo empeño y sus obsequios me hacen más desconfiado y temeroso del cierto; con que, ya que tienes ganas de ver a otros apurados como tú, ahí me tienes.

El círculo sigue bien. Buxareu, moralmente, casado; Rocamora, incorregible (se disfrazó de chino); Mullol, vegetando; Lloret, perezoso en darme noticias suyas; y Freixas no sé en qué parte del Globo anda, si es que anda y vive. Ventayol, que se halla presente, me encarga te salute; yo también saludo a tu familia abrazándote.

Juan

A ANTONI ROURA

5 marzo (1887)

Ha llegado Lloret, fastidiado de Gerona; se propone residir aquí la mayor parte del año. Ya tengo, pues, con quien hablar a gusto. Le haremos socio transeúnte del Ateneo, y formaremos una "peña" de la que espero formarás parte cuando vuelvas a establecerte entre nosotros.

La Patti ha partido ya; muy aplaudida, pero no ha fanatizado a persona alguna, que yo sepa; creo que pronto la oiréis en Madrid, y me dirás el efecto que te produzca.

Esta Cuaresma tendremos en el Liceo doce audiciones de poemas sinfónicos, entre ellos la "Damnation de Faust", de Berlioz; y quizá "Rédemption" y "Mors et vita", de Gounod. Veremos... o mejor, oiremos.

A Lloret le he leído algo de tu "misiva de los cinco sobres" y nos hemos reído muchísimo.

Extraño lo que dices respecto a hallarte sumamente atrasado en estudios. ¿A qué fuiste, pues, a Madrid? Sin duda te has lanzado a la vida airada; de otra manera no me explico en qué te has pasado el tiempo; al menos lo hubieras aprovechado abriéndote paso en las letras y en la buena sociedad. Jaume-andreu está desesperado por tu causa.

He leído una pequeña gramática de "volapük". Si he de decirte la verdad, me parece todo ello una tontería. La civilización ha entrado en un período de "delirium tremens" que nos procurará la diversión de contemplar muchas extravagancias.

A fuerza de tanto fijarse en máquinas, ve máquinas hasta en los hombres de ciencia moderna, y los sabios a la "dernière" llevan su abstracción hasta el punto de querer gobernarlo todo con teoremas; el verdadero fondo de la Naturaleza va dejándose aparte como una antigualla o como algo que estorba para llegar no sé a dónde; a ver, a ver, en qué se para tanto progreso.

10 marzo

He recibido tu última carta como refutando el panteísmo; dices que partiendo de él hombres y mujeres seríamos tan sólo órganos del hermafrodita universal, y único. Y bien, ¿y qué? Antes dices todo

aquello de que el yo se reconoce en sí, y para sí contraponiéndose al Universo entero. Dices que Ahrens afirmó esto, yo lo niego y estamos en paz.

Te doy muchas gracias por los piropos que me echas en todas tus cartas.

Las bestialidades (no; retiro la palabra porque resulta laudatoria), las necesidades que se presencian durante el Carnaval prueban lo mucho que la civilización ha perfeccionado esos seres tan acreedores a los derechos individuales...Consérvate bueno, saluda a tu amigo epicúreo del espíritu.

J. Maragall

Haces bien justificar, a pesar tuyo, la reforma protestante. Eres el hombre más original que he conocido en mi vida.

8 gener 1890

Convalescent de la "influenza" (que l'he tinguda amb tots los retintincs, febre, mal de cap, dolors articulars, boca espessa, tos, etc.) acabo de rebre ta última carta, que m'ha fet una impressió molt trista. Anton, te veig molt lluny, molt lluny i em fa por que prenguis una desgràcia, i això d'haver d'anar cinc dies en una llanxeta per eixos mars indígenes, ho veig molt fumut; no és allò que fèiem d'anar amb les "golondrinas" de la Plaça de la Pau a la Barceloneta. De totes maneres per si acàs fossis viu, penso tirar demà al correu tot lo escrit ("La Isla de Mindanao" surt demà passat) i t'ho dirigiré a Canàries, i veiam què tal. Diu que la "grippe" deixa abatiment i tristesa, i això ho deu fer que jo estigui avui bastant ensopit; però és que també Barcelona, com tot Europa, està passant una mala tongada; recorda't que aquí la mortalitat diària normal és de vint a trenta persones; doncs bé ara hi ha dies que se'n moren vuitanta i més (ha vingut en Mallol i assegura que la mortalitat diària és ara de 120 a 130); sempre se sent tocar a morts, i es veu passar lo combregar i se fan hospitals provisionals (hasta en lo futur Ateneu-c.c. de la Guàrdia Civil). Se mor molta gent coneguda, les "penyes" i tertúlies se desorganitzen i qui sap fins quan me faran quedar a casa els vespres jugant al dòmino o al burro, com quan érem a Olot, que m'emprenyava tant. Ara et vaig a donar un rengle de notícies: l'actual alcalde de Barcelona és en Macià i Bonaplata. En Tell és notari de Gràcia; en C. i sobretot en C. se van tirar una planxa tremenda en

les oposicions, de modo que ja van deixar córrer lo segon exercici i s'han quedat sense plaça. En lo Liceu, l'últim dia que hi va haver funció (fou lo dia de Nadal) va cantar la Van Zandt, que potser te diré que és la cantant que m'ha agradat més de les que he sentit en lo seu gènere; aquí va ésser bastant ben rebuda, pro em sembla que no se li féu prou justícia; en canvi, a lo tenor Rossetti, que cantava amb ella, li van fúmer una rebentada d'aquelles que fan època en lo Liceu. Aquest mateix dia de Nadal hi havia en lo teatre "the fairy"; com era dia d'entrada plena, no me'n vaig adonar fins a mitja funció, i després, al sortir, pel corredor, nos vam saludar entremig del riu de gent que ens feia pampallugues.

20 octubre 1890

Aquesta tarda a quarts de sis mai diries on era jo? Doncs, era a can Mañé i Flaquer, en una petita antesala de forma irregular (totes les cases de xamfrà, encara que sigui lo del Passeig de Gràcia amb lo carrer de la Diputació, tenen peces així esguerrades), guarnida de quadros entre els quals cridava més l'atenció lo retrato a l'oli d'En Milà, i tenint sentat al davant meu al Sr. Martí (de can Danés) que m'havia de presentar a l'oracle de la burgesia barcelonina, a la personificació del modo de pensar dels senyors de la Rambla, a l'home que cada diumenge fa pensar i parlar de política a tanta gent que no se'n recorden en tota la setmana (a no ser que sobrevingui alguna *buelga*), i que el diumenge, amb camisa neta i planxada i barba afaitada de fresc, s'assenten una hora més tard a pendre xocolata i no s'aixequen que no hagin llegit aquell parell de planes que acaben sempre amb allò de "ésta es la consecuencia de nuestros liberales", o bé:

Per tots aquests (que són lo moll dels ossos de Barcelona) pensa i parla l'home del qui sentia jo la veu mig apagada per la tapisseria a espatlles meves; una veu més aviat atenorada, però mascla, lleugerament esquerdada, però contundent i enèrgica sense esforç. S'ha obert la porta i hem entrat en una saleta casi petita i casi fosca, on he distingit a l'entrar un bulto humà, alt, encorbat (estava d'esquena a la porta), mig embolicat en una manta que li penjava un bon tros, i amb estrenyecaps; s'ha girat assentant-se en lo racó més fosc; jo distingia sols una barba de malalt, grisa, rodejant quelcom demacrat, les persianes deixaven passar tot just l'agonitzant claror vermellosa de l'hora baixa, i tota aquella poca claror se concentrava en la testa sana, acolorada, rodanxona, rubicunda de D. Luciano Ribera, aquell de qui ningú ha pogut llegir mai un article sencer:

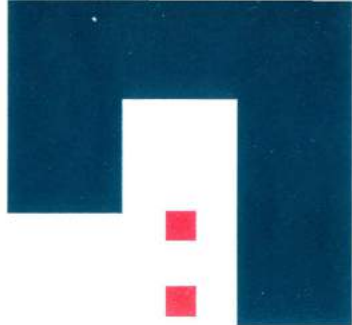
la seva cara resplendia com un fanal de paper vermell en la fosca, puix ell absorbia la poquíssima claror esmorteïda, i els objectes de la sala, los mobles sols eren taques i bultos, però no sé com s'endevinava en ells i en lo modo d'estar disposats quelcom de bon gust, de modern, de confort; i des del racó més fosc la barba grisa se queixava d'un costipat... d'una afecció als ulls... parlava d'un presidiari que li havia ensenyat taquigrafia... però tot això trencat... dit breument, amb grans pauses embarrassoses entremig, silencis penosos entre quatre persones reservades en aquella atmosfera més que tèbia i pesanta d'olors de medicines; del racó fosc ha sortit una mà descarnada; jo l'he tocada i me n'he anat. -Però bé -diràs tu-, ¿què hi anaves a fer allí? "En nuestro próximo artículo trataremos de averiguarlo".

22 octubre 1890

El Sr. Martí va venir a proposar-me ser lo secretari particular d'en Mañé i lo seu portaveu en la redacció del *Diari*. De moment la cosa no em va agradar per la falta d'afinitat entre les meves idees i les del "Diari"; però ben pensat vaig trobar que en quant a tenir *idees*, allò que se'n diu idees, jo no en tenia gaires i que lo mateix *Diari* no es podia assegurar que en tingués massa; quedava l'olor de ranci d'aquella Redacció, però un s'ha de fer a tantes menes d'olors en aquest món! Ademés, era qüestió d'un parell o tres d'hores diàries, i en quedaven vint-i-una per desinfectar-se. Lo Pep Soler me parla de Goethe, de pudor intel·lectual... això ja era quelcom, però en canvi m'atreia especialment lo conèixer amb intimitat el gran *Pontífice* dels burgesos i aquell grapat d'escriptors mesquins que fan moure la gran potència de Barcelona, lo "Diari d'En Brusi". Lo Pep deia que això és un excés d'amor al document humà... però és tan bonic viatjar per les regions de les idees, conèixer caràcters i institucions, *haber-hi estat*. Ademés jo conec queestic ara en l'últim període de formació definitiva, i en aquest cas mai sobren elements si un té ànimo per a combinar-los i pendre'n allò que se'n necessiti; ademés són 25 duros cada mes, que, afegits a lo que em toqui de can Brugada, me constitueixen en una espècie de posició independent; potser aniré una mica carregat de feina, puix cada dia me trobo més ficat en lo despatx ans al·ludit, però d'altres n'hi ha que treballen més, sóc a la flor de la vida, i comprenc que l'*acció* és també una nota en l'harmonia d'ella. Si no treballo ara que acabo de fer trenta anys, quan treballaré? i com a última conside-

ració sempre sóc a temps de deixar allò que no em convingui o no m'agrada. Vet aquí, doncs, lo perquè dilluns passat a la tarda me trobava a can Mañé; ell va dir que conferenciaria amb en Brusi, puix lo càrrec era molt especialment de confiança; en Brusi ha dit que sí, i d'aquí a una estona me'n vaig a treballar per primera vegada amb Don Joan. ¿Què et sembla de tot això?

Estranyo no haver tingut carta teva amb lo correu que arribà la setmana passada; pel que sortí divendres tenia escrita una carteta que no vaig poder tirar per falta material de temps; tinc un interdicte i un desauci que em maregen molt, complicats amb un Jurat d'Ofici que ja n'he sortit. T'enviaré aquesta carta per la *mala* de Marsella.

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL
CRISTIANISME I CULTURA

9 788482 971223

Editorial Claret